

УДК 615 (091)

*Р. Б. Косуба*Буковинський державний медичний
університет, м. Чернівці**ПРОФЕСОР С. П. ЗАКРИВИДороГА –
ФУНДАТОР КАФЕДРИ ФАРМАКОЛОГІЇ
НА БУКОВИНІ***Ключові слова:* С.П.Закривидорога,
життя, творчість, науковий
внесок, фармакологія.*Резюме.* Висвітлено життєвий та творчий шлях відомого
фармаколога-експериментатора професора Степана Петровича
Закривидороги, який упродовж 23 років завідував кафедрою
фармакології Чернівецького медичного інституту. Біографічні
відомості доповнено спогадами його учениці і послідовниці.

З нагоди 65-ої річниці Буковинського державного медичного інституту хочу поділитися спогадами про Степана Петровича Закривидорогу (1905-1981 рр) – неординарну людину, яка привела мене на стежку науковця, фармаколога, педагога.

Ім'я професора С.П. Закривидороги належить до тих, які хочеться згадувати не лише з обов'язку, а насамперед із звичайної вдячності і глибокої поваги. С.П. Закривидорога був із тих учених, яким судилося в житті пройти нелегкий самостійний шлях у науці. Його життєва біографія на перший погляд типова для представників його покоління, як і загалом для більшості представників української інтелігенції – вихідців із селянських родин. І разом з тим нетипова, бо у всіх випробуваннях, які випали на його долю, в усіх людських взаєминах і в професійному зростанні він завжди робив власний вибір, творив власну мелодію життя – хоч якими б скрутними були зовнішні обставини й складними соціальні процеси.

С.П. Закривидорога перед усім був яскравою особистістю, а саме такі особистості – спостережливі до найдрібніших явищ, вдумливі, дотепні і винахідливі – забезпечують поступ науки. Степан Петрович мав козацьке прізвище, напевне хтось із його предків дістав його на січі і дух він мав міцний, козацький, мав міцне коріння у своїй землі. Дуже любив згадувати про рідні місця, не забував і мови. До речі, був один із тих декількох лекторів у нашому інституті, який у нелегкі для нашого народу часи викладав українською мовою, не чекаючи на те спеціального Закону. Вже одна ця деталь характеризує його як громадянина, як вченого.

Народився С.П. Закривидорога 28 жовтня 1905 року у Мерефі Харківської області в бідній селянській сім'ї. У 1932 році закінчив Харківський медичний інститут, потім аспірантуру при відділі фармакології Українського інституту експериментальної медицини, після чого працював викладачем кафедри фармакології цього інститу-

ту. У 1939 році успішно захистив дисертацію «Экспериментальные исследования фармакологии гексенала и эвипана натрия» на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук. У 1940 році його забрали до служби в Червоній армії і призначено в Харківське військово-фельдшерське училище. У роки Великої Вітчизняної війни – старший викладач фармакології і фармації в Саратовському училищі прикордонних військ. У 1945 році на вченій раді Саратовського медінституту захистив докторську дисертацію на тему: «Материалы к фармакодинамике барбитуратов и вопросы смешанного и комбинированного действия их с некоторыми веществами».

У 1946 році призначений завідувачем кафедри фармакології Чернівецького медичного інституту (кафедру відкрито 01.02.1945 р.). З цього часу він назавжди пов'язав свою долю з нашим краєм, нашим інститутом. С.П. Закривидорога став справжнім засновником кафедри фармакології, як наукового і навчального підрозділу інституту, якою завідував впродовж 23 років. Із дбайливістю сільського господаря, яку увібрав з рідної батьківської оселі, піклувався про кадри, про високий рівень наукової роботи. Саме в стінах нашого інституту талант С.П. Закривидороги розвинувся найповніше. Створювати кафедру доводилося у важких умовах повоєнного життя, та ніякі обставини не могли позбавити С.П. Закривидороги властивих йому принципівості і вимогливості не лише до колег, а й до самого себе. Не кожен, хто приходив працювати на кафедру витримував високий рівень вимог, а тому й великою була плінність кадрів, поки на ка-

федри не залишили 2-ох здібних випускниць інституту - Невську Тетяну Леонідівну та Закривидорогу (Дорожкіну) Зінаїду Семенівну. Невдовзі обидві вони захистили кандидатські дисертації, Зінаїда Семенівна перейшла працювати на кафедру патологічної фізіології, а Тетяна Леонідівна залишилася на кафедрі фармакології, де пропрацювала понад 40 років, поступово займаючи посади старшого лаборанта, асистента, доцента. Т.Л. Невська була душею колективу, прекрасним педагогом, чуйною, високовідповідальною, безкорисливою людиною, багато зробила для становлення авторитету кафедри, її методичного забезпечення. Нещодавно, на 85 році життя, вона відійшла у вічність. Вважаю, що Тетяна Леонідівна була цеглинкою несучою стіни кафедри і залишила добру пам'ять про себе у серцях усіх, хто її знав.

Велику увагу Степан Петрович приділяв оформленню аудиторій, оснащенню практичних занять та проведенню експериментів. Сам він був прекрасним, чудовим експериментатором, дуже пунктуальним, спостережливим, скрупульозним. У науці був педантом, чесним, завжди вважав і нас повчав, що який би результат дослідження не був, з ним потрібно рахуватися. Працював він багато, на кафедрі його можна було застати вечорами і у вихідні дні.

Багато уваги С.П. Закривидорога приділяв новачкам у фармакології, вміло ростив кадри – проводив бесіди, вчив експерименту, давав завдання і дуже ретельно перевіряв їх виконання.

С.П. Закривидорога протягом 3-ох років (1952-1955 рр) був деканом інституту, виконував обов'язки вченого секретаря. Двічі був у закордонних спеціалізованих відвідуваннях: в 1957-58 рр – у Корейській НДР, де працював, як консультант-радник на кафедрі фармакології Пхеньянського медичного інституту, а в 1961-62 рр – у Монгольській НР в секторі народної медицини і лікарських рослин інституту експериментальної медицини Академії наук МНР. У цих країнах С.П. Закривидорога допомагав розвитку фармакологічної науки, ростив кадри.

С.П. Закривидорога був досвідченим фармакологом-експериментатором, автором понад 100 наукових робіт у галузі фармакології і суміжних дисциплін. Наукові дослідження Степана Петровича і його учнів проводилися в декількох аспектах. По-перше: зроблено вагомий внесок у фармакологію барбітуратів (засобів для наркозу, снодійних). С.П. Закривидорога сміливо виступав проти загальновідомого на той час положення у науці про механізм дії барбітуратів на ЦНС.

Велика увага в дослідженнях С.П. Закривидороги приділялася питанням загальної та вікової фармакології, визначені поняття змішаної та комбінованої дії ліків при сумісному їх застосуванні.

Було вивчено змішану і комбіновану дія барбітуратів з 25 лікарськими препаратами різних фармакологічних груп, доведено явища синергізму та антагонізму при введенні комбінації ліків. Досить плідним було творче співробітництво С.П. Закривидороги з науковцями інших кафедр як теоретичного, так і клінічного профілю. Комплексні дослідження проводилися з кафедрами мікробіології, біохімії, патофізіології, хірургії, дитячих хвороб та ін.

Одним із напрямків наукової діяльності кафедри було вивчення впливу лікарських засобів на процеси виснаження і відновлення організму. При цьому була розроблена оригінальна методика, якою користувалися як у нашій країні, так і за кордоном.

Чільне місце у науковій тематиці кафедри займало вивчення фармакологічних та лікувальних властивостей засобів народної медицини рослинного походження (щавель кінський, тис буковинський, живиця, панцерія, лаготис та ін.). З іменем проф. Закривидороги С.П. пов'язано виготовлення і впровадження в медичну практику терпентинові мазі із живиці буковинської ялиці (складено фармакопейну статтю, розроблено інструкцію, рецептуру на виготовлення мазі). Ця мазь має виразну ранозагоювальну, протизапальну, антимікробну дію і, якби на сучасному рівні живицю вивчити більш детально, то можна відкрити б й інші її лікувальні властивості.

У наукових дослідженнях С.П. Закривидороги проявлявся потяг допомогти не тільки клініці у лікуванні хворих, а й сільському господарству. Вівся пошук засобів для збільшення відгодівлі худоби, вивчався вплив на організм тварин картоплі, ураженої раком, досліджувалися токсичні і фармакологічні властивості отрутохімікатів, які застосовувалися в сільському господарстві та ін. Токсикологічна наукова тематика особливо розширилася на кафедрі після ліквідації в інституті військової кафедри і приєднання до кафедри фармакології курсу токсикології, яким завідував полковник м/с О.І. Груздев (бувший начальник військової кафедри).

В останні 12 років роботи С.П. Закривидороги на кафедрі вивчалися фармакологічні властивості сполук нового синтезу. На кафедрі з'являється апаратура, яка забезпечувала необхідний рівень досліджень (електроенцефалограф, електрокардіограф, електрокімограф та ін.). Під керівництвом і за участю С.П. Закривидороги в практику охорони здоров'я впроваджені не тільки терпентинова мазь, настойка кінського щавелю, а й новий синтетичний препарат, похідний четвертинних амонієвих сполук – «Етоній», який був синтезований на кафедрі загальної хімії нашого інституту доц. В.П. Денисенко, а вивчений і впроваджений

в медичну практику доцентом, згодом д.м.н., проф. Г.Т. Писько, який став завідувати кафедрою після виходу С.П. Закривидороги на пенсію.

Проф. С.П. Закривидорога був знаючим токсикологом (кафедра певний час іменувалася кафедрою «фармакології і токсикології»). На кафедрі за порадою зверталися клініцисти у разі нерозпізаного випадку отруєння (на той час ще не було центру з лікування отруєнь). На кафедрі нерідко направляли історії хвороб з лікарень для аналізу доцільності сумісного застосування ліків, виявлення нераціонального їх сполучення.

Колектив кафедри надавав методичну допомогу аптечній мережі міста та області – як правило, раз на місяць ми, асистенти, ходили в аптеки, контролювали роботу, проводили аналіз правильності виписування рецептів лікарями, після чого невірні виписані рецепти передавали у відповідні лікувальні установи. Так з'являлися статті в журналах «Про порушення правил виписування й оформлення рецептів» тощо. Для Чернівецького, Хмельницького і Закарпатського аптекоуправління на кафедрі проводили біологічну стандартизацію серцевих глікозидів та інших лікарських засобів.

Дисципліна на кафедрі була зразковою, нікому і на думку не спадало в робочий час займатися особистими справами. До співробітників проф. С.П. Закривидорога ставився добре, разом з тим – вимогливо і довірливо, допомагав, чим міг. Він був щедрим не лише на суто навчальні уроки, а й на уроки людяності, порядності. По-батьківськи піклувався про тих, хто вболівав за справу. Не завжди ми вміли побачити і належно сприйняти суттєве у вдачі Степана Петровича. А був він людиною простою у спілкуванні, прямолінійною, без зайвого гонору, але й без запопарливості перед начальством. Був дуже наполегливим і навіть нестримним у досягненні професійних знань, та кар'єризм йому був абсолютно чужий.

Це правда, що часом Степан Петрович був різким, непоступливим, коли відчував недооцінку своїх старань, або хотів довести те, в чому був переконаний. Надзвичайно вимогливий був до студентів, міг поставити «двійку» на іспиті за одну грубу помилку, «вибухав», коли студент дозволяв собі говорити нісенітницю. І хоч бесіду вів спокійно, ніколи не вважав себе добрим дядечком, що роздаровує оцінки, розумів, що груба помилка на іспиті потім може коштувати життя хворому. Було багато «двійок» на іспиті, це не зовсім вписувалося у тодішні показники успішності, хоча насправді вимоги Степана Петровича були запорукою добрих знань студентів. І він мав право вимагати, бо лекції читав змістовні, глибокі на рівні наукових досягнень того часу. І хоч не був

він красномовним, читав українською мовою, що багатьом студентам не подобалося, зате наводив різні яскраві приклади, які добре запам'ятовувалися студентами. На лекціях демонстрував досліди, постановку яких розробляв сам. З ініціативи С.П. Закривидороги був написаний і надрукований учбово-методичний «Посібник-практикум до практичних занять з рецептури і фармакології».

Під керівництвом С.П. Закривидороги виконано 3 докторські (Кирилічева А.В., 1960; Писько Г.Т., 1965; Тараховський М.Л., 1969) та 8 кандидатських дисертацій (Закривидорога З.С., 1952; Редько (Масюта) Г.Ф., 1959; Писько Г.Т., 1959; Невська Т.Л., 1959; Мельник Т.Х., 1960; Пейсах Н.А., 1960; Хайдав Ценд, 1963; Каринківська (Косуба Р.Б.), 1969. За бездоганну роботу С.П. Закривидорогу нагороджено орденом «Знак пошани», відзнакою «Відмінник охорони здоров'я».

Як остання дисертантка Степана Петровича, завдячую цій Людині своїми науковими здобутками, успіхами у педагогічному процесі. Ті напрямки у фармакології, які розроблялися у свій час на кафедрі під керівництвом проф. С.П. Закривидороги, актуальні і тепер. Це особливо стосується питань сумісного застосування ліків, оскільки поліпрагмазія, яка панує у медицині сьогодні, є суттєвим ризиком побічних реакцій у фармакотерапії.

Нехай наша пам'ять про професора Степана Петровича Закривидорогу буде такою ж цілошою для нас, як і його живиця, що загоїла не одну людську рану. Нехай ця пам'ять спонукає нас до нових успіхів у щоденній праці.

ПРОФЕСОР С.П. ЗАКРИВИДОРОГА – ФУНДАТОР КАФЕДРИ ФАРМАКОЛОГІЇ НА БУКОВИНІ

Р. Б. Косуба

Резюме. Освещен жизненный и творческий путь известного фармаколога-экспериментатора профессора Степана Петровича Закривидороги, который в течении 23 лет заведовал кафедрой фармакологии Черновицкого медицинского института. Биографические сведения дополнены воспоминаниями его ученицы и последовательницы.

Ключевые слова: Закривидорога С.П., жизнь, творчество, научный вклад, фармакология.

PROFESSOR S.P. ZAKRYVYDOROGA IS FUNDATOR OF THE PHARMACOLOGY DEPARTMENT IN BUKOVINA

R. B. Kosuba

Abstract. It is described the life and creative ways of the well-known pharmacologist professor S.D. Zakryvydoroga, who headed the pharmacology department of Chernivtsi Medical Institute for 23 years. Biographic information is completed with memories of his student and follower.

Key words: Zakryvydoroga, life, creation, scientific achievements, pharmacology.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

*Clin. and experim. pathol. - 2009. - Vol.8, №1. - P.125-127.
Надійшла до редакції 26.02.2009*